ANY III *Sabadell 29 Desembre 1889* NÚM. 128

LO CATALANISTA

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director.—Los originals no 's tornan

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
Carrer de Capmany, número 18
SABADELL

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Sabadell . . . . . 2 rals al mes.
Fora . . . . . 8 » trimestre.
Un número sol. . . . . 1 »
Anuncis á preus convencionals.

LAS DELICIAS DE CAPUA

Lo decret de Novas Plantas fou la sentencia que condemná nostre Dret, y la Constitució del any 12, lo plasso á partir del qual comensá aquella á executarse. Lo precepte d' «uns mateixos Códichs regirán en tota la monarquía» posat á la práctica, determinava la destrucció del Dret de Catalunya, y com á ningú se li ocorre (encara que en general succeheix) que una lley se fassi pera no cumplirse, d' aquí que comensaren la série d' atachs, directes uns, indirectes altres, que han reduhit nostre Dret á l' estat llastimós en que avuy se troba.

Pena causa 'l dirho, pero es veritat: si en conte de barreijarnos tant en política, nos haguessim cuydat més de lo nostre, tal vegada no haurían arribat las cosas tan enliá: pero gran part de la nostra gent ficats dintre 'l pasteleig dels partits, s' ha cuydat més dels interessos d' aquets que del bé de Catalunya. Aquesta es la principal causa dels entrebanchs que ha trobat de vegadas lo Regionalisme pera fer son camí.

Afortunadament no succehí aixís en la passada campanya contra l' article 15 del Códich civil. No vam ser uns quants apassionats los que féyam las protestas, nó; podém dir ab orgull que las feya Catalunya en pes pera la conservació de son Dret propi. Las Corporacions en sa majoría y moltas individualitats que no militan en nostras filas van fer sentir sa veu fins á lograr la desaparició d' aquella lley

que 'ns obligava á cambiar de nacionalitat á pesar nostre, y la Academia de Jurisprudencia de Barcelona dongué l' hermós espectacle de dedicar una solemne sessió en obsequi dels representants de Catalunya que han fet sentir la seva veu á las Corts, protestant per tal modo dels obsequis ab que la de Madrit festejava als autors del Có dich.

Pero tot alló ha passat; l' article 15 s' ha modificat en sentit que atén en poch ó en molt á las nostras reclamacions, y gran part dels que havían pres part en la protesta no han deixat de militar en los mateixos partits que abans. Deixant apart l' article 15, lo Códich ha afectat fondament al nostre Dret sembrant en éll lamentables confussions; y deu treballarse encara, ó pera borrar aquellas influencias, ó per lograr una reforma de nostra sábia llegislació. Pera lo primer tal volta hauría convingut que durés més la campanya empresa; en quant á lo segon ja 'ns ho ofereixen, pero es pitjor lo remey que la malaltía. Nos referim, com poden comprendrer nostres lectors, á aquets famosos *Apéndices* de que fa tant temps que 's parla y que 'l senyor Canalejas se complau sovint en recordar, sens dupte pera que 'ns aném preparant á emprendrer la nova campanya.

Si 'l Códich civil, que no va ser fet pera nosaltres y sols nos afectava d' un modo indirecte acaba, á poch que 'ns descuidém, ab nostre Dret, pot ja ben calcularse lo que serán los *Apéndices*. Codificar una llegislació gent que no l' ha estudiada, que no l' ha aplicada y que may l' ha tinguda com á regla de vida; es una idea que no s' ocorre á ningú que no estigui cegat per la passió: si al codificar la seva van ferho tan malament, ¿qué farán al codificar la dels altres?

No s' ha de reflexionar molt pera compendrer que aquesta *concessió* aparent que s' ha fet á las Regions, es la sentencia mes terrible á sa llegislació. Si están animats d' esperit de concordia y d' acert, ¿per qué no 'ns fan codificar lo nostre á nosaltres? Nó, lo que 's vol tots ho sabém. Dihuen que las diferencias son escassas; escassas resultarán, sí, estém segurs, si 'ls *Apéndices* se portan á cap.

Per aixó es qüestió de no descuydarse. Lo Catalanisme, com s' ha dit fá poch temps, ha considerat la modificació del article 15 com la primera victoria, pero comprén que no s' ha lograt tot; y per aixó ha continuat, continúa y continuará ab lo mateix calor y esperit la cam-

panya, com quant se tractava de anular l' article 15, y no parará hasta haver conseguit la realisació dels seus ideals.

Pero ab pena veyém que molts elements que á las horas prengueren part en la campanya han quedat esmortuhits, tornant á sos respectius partits. Hora es de que s' en convencin: los atachs á nostre Dret no son aislats, individuals, nó, obeheixen á un sistema general que té per objecte uniformarho tot; y sent aixís, no 's deu lluytar ab valor en la batalla y descuydantse després d' obtinguda la victoria, sino que es precís estar sempre al peu del canó, á fi de que may se 'ns atrapi de sorpresa. Aixís, donchs, tots los que tinguin amor á la terra trevallin y estiguin previnguts, y no 's creguin que modificat l' article 15 poden descansar ab los llorers de la victoria: que d' ells en l' esdevenir no 's pugui dir, com d' Aníbal, que després de haber vensut als romans, s' adormí en las delicias de Cápua.

J. R. y P.

UN VOT MÉS CONTRA LAS CORRIDAS DE TOROS

Lo diari de la vehina capital, *La Vanguardia*, publicá fá alguns dias un ben meditat article contra las novas Ordenanzas Municipals de Barcelona en tota la part que 's refereix á las corridas de toros.

Aquest article, que porta la firma del inginyer don Rafel Puig y Valls, ataca d' una manera tan rahonable y abrumadora al bárbaro espectacle andalús, y congénia d' una manera tan acabada ab las nostras ideas sobre 'l particular, que no 'ns hem pogut resistir á la tentació de trasladarne als nostres abonats la major part de son excelent contingut.

Végis, donchs, com examina *La Vanguardia* la Secció 5.ª de las Ordenanzas Municipals de la ciutat comptal:

«Abans de discutir son articulat—diu lo colega,—no ha de semblá ociós preguntar si es funció municipal reglamentar un espectacle que, per la extensió que alcansa en Espanya, podría considerarse propi del domini de la Administració General, ó si no haurja aparegut *de més saludable exemple* 'l rebutjar una atribució que, suposant sia propia de la Autoritat local, deuría encarregarse á qui, tenint consideracions de major volada que atendre, consent un espectacle inhumá é induptablement contrari á las doctrinas d' un poble cristiá. Barcelona daría d' aquesta manera una bona llissó als pobles que malgastan sos diners en corridas de toros y deixan morir de fam als mestres d' estudi.

Y es cosa digna de notarse que mentres hi há tendencia á separar á la Autoritat de las presidencias dels espectacles públichs, se confereixi la dels *vicis taurins* á personas revestidas d' altas preeminencias, posantse

en sas mans lo paper lamentable de la *festa;* y com no sempre 's pot donar gust á tots los aficionats, lo representant de la lley ha de sufrir ab impertubable serenitat una série d' insults, bravatas y sortidas de tó, que no sembla sino que la Autoritat hi es allí com un *Ecce-Homo* destinat á purgar la culpa de consentir y presenciar *lo que no es propi de lleys protectoras, ni de prácticas humanas.*

Pero vé l' article 84, y diu: «No 's permeterán manifestacions exageradas de disgust, ni que 's falti al respecte á dita Autoritat per las disposicions que d' ella emanan;» y com si estigués ja arreglat, se tancan los ulls pera no veurer que tot quant s' ha escrit pera reglamentar las corridas de toros es lletra morta, y sols s' ha posat en lo Códich pera que no 's cregui que 's consenten los escándols ocorreguts en las plassas sense 'l consegüent correctiu legal. Pero suposar sisquera que *la massa enrabiada* ha de recordarsen del articulat de la Secció 5.ª apagant respectuosa sas iras devant la santetat de la lley, aquella *massa exaltada que desprecia al representant de la mateixa lley* al qual insulta y fá responsable y cómplice d' una corrida que no sab apagar sa sed d' emocions; suposar aixó, equivaldría á posar límits al mar, ó vallas á un foch, ó dichs á las ayguas corrents eixidas de mare.

Ja en lo terreno de las concessions, lo nostre Códich municipal no devía pararse en sancionar l' espectacle, sino que amable ab l' espectador de tan *interessant* diversió, cuyda solicit de que tothom estigui assentat y gosi y 's regositji ab los mil incidents de la *lidia,* prohibint terminantment tot alló que pugui alterar la bravesa de la fiera pera que vagi á la lluyta ab lo vigor de totas sas forsas y energías.

Just es consignar que no olvida al *pobre* torero, á qui defensa y ampara contra las iras del públich, perque si algú ha de ferirlo ó matarlo no es atribució seua sino del toro.

Pero, descansin los aficionats al espectacle *nacional,* que l' article 91 ja descriu de má mestra lo que s' entén per *toro huído* y per *res inutilizada en el chiquero,* y cuyda ab solicitut que verdaderament conmou, de donar garantías als *amateurs* pera que no 's perdin sos diners y gosin tots tots los plahers que proporcionan los cavalls oberts de dalt baix, lo toro cego de rabia rajant sanch y 'l torero portat en brassos dels companys sense que 's pugui saber si está malferit ó mort.

Després de lo exposat hem de consignar la opinió de que no creyém propi de una ciutat tan culta com Barcelona 'l consentir que figuri en son Códich municipal la Secció 5.ª tal com está redactada. La Autoritat que representa la nostra ciutat no deu assistir sino á allá ahont se reconeixen prestigis, nó á n' aquells altres llochs *dels quals se 'n surt ab la vergonyosa rojor d' haver rebaixat la representació augusta de la lley.*

Si hi há necesitat de presidencia en las plassas de toros, deleguis á un torero ó á un aficionat inteligent, pero no 's consenti com fins avuy que la burla y 'l vici s' amparin de la Autoritat, á la qual voldríam veurer sempre revestida de prestigi merescut y acatat per tothóm.»

SECCIÓ POLÍTICA

Estém de vacacions parlamentarias.

Las darrerias de las sessions de las Corts han sigut digne terme de tota la temporada.

Las mateixas passions petitas y las mateixas miserias.

Un dia 'l senador senyor Espinosa ataca al ministre d' Ultramar, y aquest se queixa de que ni sisquera ha pogut colocar á sos amichs.

Lo senyor Espinosa 's creu que això ho diu pera excusarse de no haver colocat á un germá seu, y li dirigeix una série de inconveniencias y personalismes que fan esgarrifar.

En mitj de tal filípica s' hi destaca la frasse següent:

Como mi hermano es un hombre *honrado*, bien podía haberle nombrado gobernador el señor ministro de Ultramar, que no ha tenido reparos en firmar el nombramiento del señor don Enrique Fernandez, que á más de estar jubilado, *se halla sujeto á un proceso por alzamiento de fondos.*

Aquesta acusació es tot un procés...

Pero mes val que 'ns tapém las orellas.

Pero lo mes sorprenent es la conducta del partit conservador que s' ha tornat obstruccionista, exposantse á que oportunament li tornin la pilota.

En efecte: pera evitar l' aprobació inmediata del 1.er article del sufragi universal, destacaren un quants xerraires que ho destorbessin ab sos interminables discursos.

Y aixís ho han lograt esgargamellantse, cridant y brassejant, parlant de tot y de res ja que pera combatre 'l sufragi va sortir lo possitivisme, lo materialisme, las teorías de Darwin y las de Spencer, la Academia de la llengua Castellana, la Lliga Agraria y, com era d' esperar, lo *dengue* y las festas de Nadal.

Pera justificar sa actitut los conservadors, diuhen que si ells s' oposaren á la votació del article primer de la lley del sufragi universal, es perque tenian la segurital de que votat aquest article, Castelar ja no te inconvenient en que en la próxima modificació ministerial, hi entrin dos possibilistas, y per lo tant no votantse l' article, los canovins han tirat á terra los plans de Castelar.

De manera que vejent ximplejar als altres ells també 'n tenen ganas.

¡Bha! Deu los fassa bons á tots.

Sembla que ja corren millors vents pera 'l submari Peral.

Los periódichs impressonables ja 'l tornan á posar als núvols.

Això no te res de particular; al contrari es molt just, si las provas resultan *efectivament* bonas.

Lo curiós es que ab tal motiu hi han diaris madrilenys que escriuhen párrafos com aquest:

Hubiera fracasado en su empresa el digno inventor de la navegación submarina, y aun habría merecido aplausos por dedicar sus privilegiadas dotes intelectuales á cosa distinta de la política, de los cargos administrativos, de lo que constituye el objetivo de los españoles.

A juljar per aquestas ratllas no sembla sino que en Peral sigui l' únich habitant d' Espanya que 's dedica á cosa mes útil que á la política.

Pero ben mirat aquesta aberració 's comprén entre 'ls que viuhen á Madrit, en lo foco de la epidemia politiquera.

Y ja se sab que, *siempre piensa el ladrón que todos son de su condición.*

Diu un periódich de Tarrassa que 'l candidat que té mes probabilitats de ser Alcalde de Barcelona es lo senyor Maluquer y Viladot.

Perque aixís deixará vacants los dos districtes de Tarrassa y Sabadell pera dos nous diputats á Corts. Y podrán ser elegits en sos llochs duas conegudas personalitats fussionistas que exerceixen cárrechs importants en abdós districtes.

Això, diu 'l colega, si no se 'n apoderan un parell de *cuneros*.

A aquesta noticia sols hi afegirém nosaltres un comentari.

Si en Sabadell y Tarrassa hi votés la verdadera opinió, ni 'ls dos *cuneros*, ni las duas personalitats fussionistas á que aludeix lo colega, anirían á las Corts en nom de Catalunya.

Sino que hi anirían homes de seny clar y de cor recte, representants exclusius del pays (y no de cap partit); ciutadans capassos de sacrificar sos interessos als de la Pátria.

¡Quina diferencia entre ells y 'ls vulgars ambiciosos que avuy día pretenen anar al Congrés pera ferse una posició ó lluhir sa vanitat.

Diu un diari de Madrit:

Los electors del senyor Párraga han obsequiat al nou regidor regalantli sa propia imatje feta ab mazapán de Toledo y tancada en una urna de cristalls.

Y després afegeix:

No es mala idea. Aixís quan tingui gana 's podrá menjar á sí mateix.

Comentari d' *El Imparcial:*

Lo qual es preferible á que 's menji á sos administrats. Com ho fan altres regidors.

No s' hi pot afegir ni un detall mes á pinzellada tan gráfica.

Sembla que s' apuntan dissidencias en lo partit possibilista, per haver extremat en Castelar sa benevolencia monárquica.

En tal cas, portará la bandera dissident *El Globo*.

Ja era hora: si 's descuydan los possibilistas una mica mes, se troban monárquichs sense adonarsen.

Ab gust reproduhím la següent oportuna frasse ab que acaba un article de *El Olotense* 'l digníssim President del *Centre Catalá* d' Olot, don Joaquim Vayreda.

Lo Regionalisme tot semblant *separatista* per qui no 's prengui la pena d' examinarlo, está destinat á produhir efectes d' *unió* y *germandat*; y l' altre ab pretensions d' *unitari* porta ab sa mateixa presió efectes y fenómenos *separatistas* fins en las mateixas cosas que per naturalesa están unidas y deurían ser indivisibles.

Molt ben dit.

Lo senyor Vayreda no sols pinta admirablement sino que també escriu molt be, y sobre tot, cla y catalá.

Mes esperansas pera 'ls autonomistas irlandesos.

M. Parnell, lo célebre agitador irlandés, ha arribat á Nothingham, ahont la esperavan los individuos de la Unió Liberal y de la Lliga Agraria.

Se li ha ofert un banquet y al brindar ha dit que la comissió judicial no podrá desvirtuar ni detenir lo moviment nacionalista agrari de Irlanda. Ha afegit que, quan s' hagués conquistat la autonomía, encaminaría tots los seus esforsos al des-

enrotllo de la industria en Irlanda, pera disminuhir en tal manera lo excessiu número de brassos empleats avuy en la agricultura.

Ha dit que las simpatías que 'l poble inglés ha demostrat envers á Irlanda han fet mes en favor de la propaganda legal, que 'ls vint anys de coerció de que lord Salisbury ha parlat en varias ocasions.

Ha terminat expressant la esperansa de que, conduhits al combat per un jefe tan gloriós com Gladstone, la victoria sería decissiva y que estava próxima.

Deu l' escolti.

VERDADERA FONT DE RIQUESA AGRICOLA

Tal es la que 's troba en los Estats Units, ahont los Goberns fomentan l'Agricultura, il-lustrant á las classes productoras.

Es la protecció mes práctica y positiva, perqué no depén tan sols dels aranzels, sino de las facilitats que al productor se li donan pera conrear y vendre ab benefici 'ls fruyts de sa terra.

Aquí á Espanya, per exemple, no saben los pagesos la quantitat de blat que 's ha cullit en la Península aquest any, ni quina 's necessita pera 'l consúm, ni quanta llevor cal pera sembrar, ni á quant puja la cullita d'altres Estats, ni 'l valor del que s'importa y s'exporta, ni 'ls preus corrents en tots los mercats del mon, ni l'aument ó disminució del consúm, ni las probabilitats d'abundancia ó carestía del any próxim.

En cambi 'l mes modest agricultor dels Estats Units sab semanalment tot aixó respecte al seu país y á *la major part* dels demés paíssos. Y dihém *la major part*, perque del nostre no es possible saberho; y aixís s'explica que temps endarrera digués lo sabi Mr. Grandean en una conferencia del Congrés americá de grans y farinas, en la Orangerie, que á Espanya s'hi recullen 61 millons d'hectólitres, á rahó de 14 per hectárea, quan lo cert es que tot just passan de 40 millons y de 7 á 8 de rendiments respectius.

L'agricultor nort americá sab al detall l'estat de producció de tots los paíssos ¿Cóm? Llegint las fullas que la Comissió d'Estadística del ministeri d'Agricultura 'ls hi reparteix de franch á tots, per conducte dels senadors, diputats y demés representants dels interessos del poble. Aquestas fullas, en número de 30,000, se reparteixen mensualment, y tot lo conjunt se distribuheix cada any en número de 400,000 exemplars. En tal publicació 's gasta 'l Gobern 200.000 duros.

¿Quí recull los datos en ellas continguts? Tothóm. En lo Ministeri hi han 55 empleats, sols pera l'Estadística. En los Estats y provincias hi han 2.230 agents encarregats de recullir los datos; y entre 'ls productors n'hi han 40.000 que 'ls proporcionan de bon grat pel benefici que son coneixement 'ls hi produheix.

No sols lo Gobern 'ls hi proporciona aqueixa instrucció, sinó que 'ls homes de ciencia mes acreditats en los coneixements útils y práctichs

d'aplicació á la Agricultura, escriuhen curiosas Memorias en llenguatje senzill; clar y utilisable fins pels mes atrassats. En molts llibres d'Estadística s'hi troban Memorias sobre industrias plenarias, botánicas, adobs, eutomología, fruyts, llevors y máquinas: tot deduhit d'experiencias portadas á cab. Aixís, acostumant al agricultor á llegir lo que l'interessa, está vensuda la primera dificultat pera 'l progrés de l'art de la terra.

Ja se sab que un dels principals métodos pera aumentar la producció del blat está en l'ús de llevors de bona calitat; cada comarca necessita las classes especials, ben escullidas y cuydadas. Donchs bé: lo Gobern dels Estats Units gasta 500.000 pessetas cada any en recullir y distribuhir llevors de tota mena de grans, després que han sigut convenientment ensajadas respecte á sa germinació, puresa, pes y calitat del producte. Los senadors y diputats reparteixen *gratis* casi 'ls dos tersos de la qüantitat escullida, entre 'ls pagesos de sos districtes que 'ls hi encarregan. Anualment se publica la nota de la distribució y dels resultats obtinguts en la dels anys anteriors. Los productors tenen una fé excepcional en las llevors que 'l Gobern 'ls hi envía, perque veuhen sos resultats.

Un poble que te aquesta fé, ajuda dignament als poders que 'l protegeixen y entre administradors y administrats se salva l'Agricultura contra tota competencia.

Las prácticas pera la aplicació á conciencia dels adobs y canals de rech, de las máquinas y aparells se suministran gratuitament á qualsevol agricultor que vagi á enterarsen á una de las 47 estacions agronómicas creadas recentment. Cada estació te una subvenció de 76.000 pessetas de part del Gobern, y cada Estat paga 'l restant dels gastos. Costan totas ellas 2.975.000 pessetas al Gobern de Washington, y 625.000 als Estats, ó sia un total de 3.602.000 pessetas. Hi han ocupats en ellas 369 professors entre químichs y agrónomos. Tots los trevalls y experiencias que 'n ellas s'efectuan se publican mensualment pera que las conegui tothóm.

Tenen ademés en los Estats Units deu escolas agrícolas: en New York Carolina del Sud, Pensilvania, Mississipí, Alabama, Illinois, Kansas, Michigan y California; ab camps d'experimentació de 150 hectáreas cada una. De aqueixas escolas ne surten entesos enginyers, y en ellas s'hi educan los principals propietaris.

No es, donchs, solzament la terra verge y rica, la baratura dels transports, ni la gran extensió dels sembrats lo que allí fa grant á la Agricultura, sinó 'l marcat interés ab que 'ls poders la encaminan y la desenrotllan per medi de la ensenyansa.

D'aquí vé que en los Estats Units no 's pateixi la plaga del absenteísme que empobreix á Espanya. Allí l'agricultor rich víu en sa hisenda, y gracias á las numerosas vías férreas, está aprop de tot arréu. La proporció mitja de la distribució que pot ferse dels conreadors, es la següent:

De cada cent propietats ne cultivan, 74'5 los mateixos propietaris, 17'5 los propietaris á mitjas ab sos masovers, y 8 los arrendataris que pagan en metálich.

Es á dir que 'n aquell país ahont lo 44 per 100 de la població es pagesa, las tres quartas parts de la terra está conreada pels mateixas propietaris y 'l 92 per 100 per propietaris y semi-propietaris.

Lo 44 per 100 dels habitants d' una nació be mereixen tenir en lo Gobern un Ministre especial que cuydi com ho fá de sos interessos, que son la base primaria de la prosperitat pública.—B.

UN COP D' ULL A MADRIT

Ja he prés possessió de Madrit. La primera impresió que 'n vaig rebre fou molt bona: grans carrers, bonichs passeigs; noyas guapíssimas; molt luxo, molta animació, pero sobre tot molts carruatjes. Aixó era 'l Madrit per fora, 'l Madrit del carrer de Alcalá, passeigs de Recoletos y de la Castellana. Després vegí un' altra fase de Madrit, més genuina, més típica: el Madrit de la *Puerta del Sol*. En las aceras amplas d' aquesta gran plassa, pagada per l' Estat per considerarse 'l *centre de las carreteras d' Espanya*, hi há la representació del Madrit cessant en forma d' una colla de miserables que entretenen la gana ab tips de sol y ab conversas més ó menos interrompudas de badalls. Després he vist, pero molt de llisquentas, lo verdader Madrit, lo clássich, lo de las xulas y 'ls manolos... pero d' aquest no puch dirne res fins que hagi presenciat la célebre *Noche-buena* (si tinch ventrell pera presenciarla), alashoras podré formarne judici. Encara que las xulas no hi há que buscarlas en sos barris de las Vistillas, de Lavapiés, etc., sino en los carrers més espayosos, de nit y de dia, portant tirat á la espatlla 'l típich *manton*, embossadas ab gracia, y ab lo cap descubert. A tot hora formiguejan pels carrers de Madrit rebent agrahidas los piropos de la joventut gomosa y dels pinxos que las vetllan. De las amoretas venen las conversas, que desseguida acceptan...

Trobantme en lo *cervell* de la nació no podía menos de concorre alguna vegada á las sessions del Congrés y 'l Senat, en las que 's delibera tot lo que puga contribuir al benestar y ditxa nostras. No hi há necessitat de descriure ab tots sos vergonyosos detalls la forma de celebrarse ditas sessions, la insustancialitat dels interminables discursos, la falta d' absoluta atenció á tot lo qu' allí s' enrahona y 's xerra, per més que després se voti, obehint á las ordres del ilustre gefe... tot aixó ja es massa sapigut. Un detall pintaré que retrata la Assamblea de cos sencer. Al cap de munt del *banco azul*, lo President del Consell de Ministres, quan no s' entrega á las tentacions de Morfeo, s' abandona á las de la amistat, més ó menos oficiosa, parlant tota la sessió ab amichs y enemichs, estrenyent mans á dreta y esquerra y... aquí vá 'l detall: donant ab religiosa puntualitat un

caramelo que treu d' una paperina que posa á son costat, á cada un dels diputats que van á buscarli conversa. Es digne de veure 's la *bondadosa* rialleta ab que D. Práxedes desclou la paperina y la solemnitat ab que entrega lo carmelo: després torna á embolicarla; se posa de cólzes á la taula y fa com aquell que s' interessa pels cárrechs que algún diputat independent ó interessat fá al gobern. Si sab parlá bé, se 'l escolta; si nó, busca conversa ab algún ministre ó diputat després d' oferirli l' indispensable carmelo... y que s' enfonzi 'l mon.

M' hi detingut en parlar de Madrit, y sobre tot de aqueixa part que més nos interessa á nosaltres, perque es l' únich que naturalment preocupa á qui, regionalista gayre bé puch dir de naixement, comtempla en aquesta població l' origen de gran part del mal que afligeix á Catalunya.

Desde aquest lloch los hi desitjo á tots los lectors de LO CATALANISTA unas felissas festas de Nadal, y á molts 'ls hi envejo la ditxa de poderlas passar ab sa familia cumplint aquell ditxo de casa «per Nadal cada ovella á son corral.

ERNEST MOLINÉ Y BRASÉS.

Madrit, 21 Desembre 1889.

LO REYET

En lo mes d' Adar,
quan l' herba brotona,
lo bon Jesuset
de noyets s' enrotlla;
tan plascents li son
los angels del mon
al Deu de la gloria.

—

Li fa de dosser
una datílera
ornada ab palmons
y rahims de perlas;
mes d' un serafí
hi enllassa l' or fi
de sas alas bellas.

—

Per férlin sient,
joyosos se llevan
sos gambetos fins,
los doblan y plegan,
y en mitj del herbey
lo volen fer rey
de la Galilea.

—

Li posan al front
gemada corona
de clavells boscans
y margaridoyas;
son ceptre es un llir
que acaba d' obrir
lo bes de l' aurora.

—

Com patjes humils
li fan reverencia,
doblant lo genoll,
inclinant la testa,
li ofereixen flors
en forma de cors,
de cors que flamejan.

—

L' un salta joyós,
l' altre canta y sona,
l' un lo violí,
l' altre la viola;
entre ells á cantar
s' hi veuhen baixar
passarells y tórtoras.

—

—Alegráuvos, cels,
alegrauvos terra;
ha arribat lo Rey
que Israel espera.
Adoráulo aquí
passants del camí,
pastors de la selva.—

JASCINTO VERDAGUER.

Lo dissapte passat tingué lloch en l' *Ateneo Barcelonés* la segona de las sessions dedicadas á la memoria de catalans il-lustres.

Aquesta li ha correspost al célebre Bernat Metje, qual monografía corría á cárrech del distingit historiador don Joseph Coroleu.

Estudiá á n' en Bernat Metje com á literat, com á filosoph, com á funcionari del Estat y com á home, citant alguns pensaments de la obra objecte de la conferencia pera comprobar sas afirmacions.

Aquesta obra capdalt es *Lo Somni*, producció inmortal que ha sigut traduhida á una pila d' idiomas.

Lo senyor Coroleu lográ, de segú, son objecte: encomanar son entussiasme per aquella gran figura, entussiasme que 's manifestá ab las mostras d' aprobació y aplaudiments finals, al mateix temps que per las felicitacions que rebé de gran número de sos consocis y amichs.

Nosaltres, del trevall del senyor Coroleu lo que més nos plau es l' esperit fondament catalanista que respira. Com en Bernat Metje perteneix á la época de 'n Joan I y de 'n Martí l' *Humá*, reys catalans, lo senyor Coroleu se complau en fer constar lo floreixement de nostra literatura en aquella época en que tan decandidas se trobavan las lletras castellanas.

Al final de la biografía, s'hi troban las següents patrióticas ratllas, que recomanèm als nostres compatricis:

Si las lletras catalanas no tinguessin més tradició que la obra de Bernat Metje, aqueixa bastaría á justificar lo patriótich zel ab que 'ns empenyém en lo conreu d' una llengua en la qual poden elaborarse tan magistrals creacions.

Es una herencia sagrada, una herencia gloriosa que 'ns llegaren nostres majors. En aquest *bell catalanesch* nos han explicat sas gestas, nos han descrit sas costúms, nos han trasmés sas creencias, nos han confiat sos duptes y sas tristesas, conservant aixi incólume 'l geni de nostra característica civilisació, que deixará de ser fecunda lo día en que perdi son carácter, renegant de sa il-lustre procedencia.

Deixéunos que com á fills piadosos y agrahits, *cultivém* aqueix patriotisme familiar format ab sanch del cor d' una dilatada série de generacions; deixéunos que usém l' *únich idioma* que 'ns es dat parlar y escriurer sense artifici, sense amanerament, sense aquella pobresa y afectació d' istil que ensenyan desde lluny la torpesa del profá.

NOVAS

Segons ho anuncia nostre estimat colega *Lo Somatent*, la setmana passada morí á Reus lo senyor don Marian Fonts y Fortuny, secretari del Ajuntament d' aquella ciutat.

Era lo senyor Fonts una persona respectabilíssima, per haverse sempre mantingut á una altura digna, no havent may pres part activa en las lluytas políticas que sempre dividen als vehins d' una població. Ingressá en las oficinas municipals en l' any 1843, época del exemplar Alcalde don Joan Martell, com á un de sos oficials. Vacant la secretaría per dimissió de don Joseph Figuerola y de Querol en l' any 1854, com aquest s' en-

carregá de una de las notarías d' aquesta ciutat, fou nombrat pera desempenyarla don Marian Fonts, continuant en son cárrech fins á 1868. Dos ó tres anys després fou reposat en son cárrech, lo que l' ha desempenyat fins á duas horas escassas de sa mort, á satisfacció de tots los municipis que s' han succehit.

Cultivaba 'l senyor Fonts la nostra llengua patria després d' haver obtingut alguns premis en los Jochs Florals de Barcelona, fou nombrat en los primers anys de la restauració de dita festa, un dels set mantenedors. Aixís mateix fou secretari del primer Certámen literari que celebrá dit Municipi en 1868, y vocal del Jurat del científich-literari que celebrá lo Centre de Lectura en 1879.

Fou un dels socis fundadors de la *Associació Catalanista* d' aquella ciutat, essent además gran protector de la mateixa en la que casi totas las vetlladas donava á coneixer alguns de sos variats travalls. Ab la mort del senyor Fonts, Reus ha perdut un de sos bons patricis y las lletras catalanas un de sos primers y més entussiastas cultivadors.

Acompanyém á la seva apreciable familia en lo sentiment profondíssim que está experimentant per la seva pérdua.

Además del salvatje atentat de que fou objecte fá pochs días nostre il-lustrat amich, lo Director del *Vapor Vell* de Sans, don Ferrán Alsina, sembla que n' hagut d' evadir alguns altres dirigits á éll y á alguns de sos trevalladors més lleals.

Sembla impossible que sent tan morigerada com es la nostra classe obrera, s' hagi de veurer desprestigiada per uns quants assessins y ganduls que viuhen de sos dons ab la esquena dreta. Convé fer una netejada de gent inútil y perjudicial; y com més prompte millor.

La casa editorial de música de D. R. Guardia de Barcelona, acaba de publicar una inspirada marxa pastoril á coro de tres veus y acompanyament de piano, titulada "Cap á Betlhém", lletra de don Francesch Ubach y Vinyeta y música de don Gayetá Casadevall.

Ha sigut denegada una solicitud elevada per la Cambra de Comers de Tarrassa á la Direcció de Ferrocarrils demanant que 's restablissin pera tots los días de la setmana los bitllets d' anada y tornada á Barcelona.

Se funda la Direcció al denegarho en que las revendas de dits bitllets perjudica á la Companyía.

Aixó ray: que tornin á posar los bitllets de preu reduhit pera 'ls trens mixtos.

Lo que hi há es que la tal Companyía no correspón á la ganancia que 'n reporta de poblacions tan importants com Tarrassa y Sabadell.

¡Si 's tornés á anunciar aquell tramvía económich...!

Aviat tocarán á son terme las obras del nou edifici que en Vilanova y Geltrú s' está construhint junt al Museo Biblioteca Balaguer, al que deu servir d' ampliació. Aquesta es ja avuy absolutament necessaria á aquell Institut, quals coleccions s' han engrandit ab los nous donatius de son ilustre fundador y de sos protectors del pahís y fora d' ell. Nostres artistas catalans de Roma han enviat al Museo valiosos bocetos de quadros que tenen fama europea: lo monetari creix considerablement ab las novas coleccions de medallas de Ferrer y Soler, y de monedas finlandesas de Eduart Toda, y á aquest darrer amich nostre se deu també una curiosa y rara colecció de llibres estampats en llengua de

Finlandia, que ha sigut colocada en la Biblioteca. Finalment, de la darrera estada del senyor Balaguer en lo Baix Priorat procedeixen varis mobles y quadros antichs de regonegut mérit.

Las actuals coleccions serán novament distribuhidas, quan estigui acabat lo nou edifici.

La Diputació provincial de Barcelona ha acordat concedir al *Centre Catalá* de San Pol de Mar, á judici de la presidencia de dita Corporació provincial, un exemplar de cada un dels llibres que existeixen per duplicat en l' Arxiu-Biblioteca de la Diputació.

Ho celebrém de veras, y felicitém al *Centre* de Sant Pol per aqueixa brillant adquisició que será en gran benefici dels fills de tan pintoresca vila.

En Palma de Mallorca 's va á aixecar un monument á Ramon Lull, que 's situará á la entrada de la ciutat per la part del mar. Lo boceto de la estátua s'ha encarregat al escultor senyor Samsó. La expressada estátua tindrá quatre metros de alsada y será fosa en bronzo.

De las solemnitats catalanistas darrerament verificadas devém mencionarne especialment las que seguexen.

La primera 's deu á la *Associació Catalanista d' Excursions Científicas*, y consisteix en una Sessió Necrológica á la memoria del que fou son president don Eduart Támaro. En ella hi llegí la Biografía del difunt lo soci don Anton Palau, y 's llegiren alguns fragments de la traducció catalana del *Quijote* que ab molta fidelitat y erudició estava fent lo senyor Támaro.

Altra solemnitat li correspón á la mateixa societat, en la qual hi dongué una curiosíssima conferencia 'l distingit viatjer-escriptor, don Eduart Toda, pera donar compte de la preciosa troballa d' uns escrits inédits de l' *Ali-Bey*, los quals donau molta llum sobre l' accidentada historia d' aquest catalá il-lustre.

També l' *Associació Catalanista* de Reus celebrá últimament en sos salons una de sas escullidas vetlladas que revestí gran importancia.

Duas solemnitats li corresponen al *Centre Escolar Catalanista*. En primer lloch ha inaugurat las tascas del curs de sa secció de Carreras Especials. En aquest acte hi llegí la Memoria Reglamentaria 'l Secretari sortint don Joseph M.ª Jordá, y 'l Discurs de Presidencia don Emili Buxó y Bargay, qui desenrotllá ab gran lluhiment aquest tema *Las ciencias devant la energia universal*. En aquesta sessió hi pronunciá un patriótich parlament de gracias lo soci don Joaquím Tomasino.

Y 'l mateix *Centre Escolar* celebrá pochs días després una Sessió Pública, en la que 'l distingit catedrátich de la Facultat de Medicina don Joan Giné y Partagás, en obsequi al referit *Centre*, hi desenrotllá 'l tema *Lo dengue*, que está avuy de gran oportunitat.

Finalment, inutil es dir que la *Lliga de Catalunya* no s' ha quedat pas endarrera. Sa Comissió de Literatura y Bellas Arts obtingué del eminent poeta, mossen Jascinto Verdaguer, las primicias de son llibre inédit *Nazareth* (próxima á publicarse), y 'l passat dijous se 'n dongué lectura en la *Lliga* pel conegut escriptor don Joaquím Cabot y Rovira qui 'n feu ressaltar sas moltas bellesas.

Y á part d' aixó, ahir nit mateix degué tenir lloch en la mateixa *Lliga* una interes-

sant conferencia sobre *Lo sanejament del Baix Llobregat* pel soci don Felip de Hita y Morros.

Com se veu, donchs, las associacions catalanistas no descansan may, contribuhint per tots istils á regenerar al pahís tan prompte despertant son cor com sa inteligencia.

D'una correspondencia de Veracruz (Méjich), ne copiém los següents interessants párrafos, qual lectura recomaném eficasment als nostres productors:

Catalunya vol tenir bons mercats en aqueixas encontradas, ara es l'hora de fer un esfors. Quan jo veig, per exemple, los mostruaris inglesos, alemanys, etc., que 'ls envian aquí ab tan bonicas escubertas, ab uns cromos tan ben acabats, y total á dintre s'hi troba uns dolents tartrans que nostres jornalers ni 'ls voldrian per garibaldinas de cada dia; quan jo veig que no sols los Estats-Units, sino tota Europa, te 'ls ulls fixos en aquest privilegiat pahís, me dol l'ánima veure que Catalunya no aumenta sos envíos com sería de desitjar. En part crech no es culpa precisament dels productors, sino que ho es que las facturas venen ab uns recárrechs donant fins v ergonya de llegir.

Un importador m'ensenyá una factura d'una caixa de géneros de punt, y en lo comte de gastos hi vaig veure:

"Consulat, 21 pesseta.—Ports y *Confraría* 23, 50 idem.„

Aquest home 'm deya, ¿y qué es aixó de la Confraría?

Entenguin que la competencia es gran, que s'ha de procurar vendre lo més barato, possible, y que 'ls comptes no surtin després ab gravámens de con rarias, ni fletes massa crescuts. Tots me diuhen: lo género es bó, comprat allí de primera compra es barato, pero posat aquí vos surt car, aixó deu esbrinarho lo comers.

Rebo algunas cartas de productors, en las que m'ofereixen la representació de sos productes. Jo soch marino, y per ara vull continuar navegant: pero si puch recomanar de cor y ánima aquí en Veracruz á don Joaquim Palau, qui á més de bon catalanista, es á mon entendre de lo més honrat que tenim per aquestas encontradas.

Varios cassadors de Tarrassa han trobat en una recient partida verificada per las ves sants de la montanya de Sant Llorens del Munt, una cova fins avuy desconeguda pels habitants de la comarca. En dita cova s'hi observan capritxosas estalactitas y estalacmitas de mil formas, y várias vegetacions pétreas. La entrada de la cova es molt xica y tot just permet que pugui introduhirse un home ajegut, peró presenta á la entrada un estens y magnífich saló.

Llegím en *La Vanguardia* de Barcelona que proximament s'aixecará en aquesta ciutat una nova fábrica de vapor composta de dos grandiosas quadras, ab máquinas de cent cavalls de forsa.

Está á punt de sortir á llum un nou aplech de poesías que ab lo títol de *Cants íntims* publica 'l conegut escriptor y artista Apeles Mestres.

L'entussiasta catalanista, resident en Aragó, don Conrat Castellví, corresponsal de *La Renaixensa* en Barbastro, ha contret matrimoni ab la senyoreta Cándida Arrarazo y Arnó.

Desitjém als contrayents una interminable lluna de mel.

Ab lo títul de *Lo pregoner* veurá la llum pública dintre pochs días un nou periódich humorístich redactat en catalá.

Se diu que en la ciutat de Montpeller, pátria de don Jaume 'l Conquistador, se celebrará dintre poch la inauguració d' una estátua que perpetuhi la memoria del gran rey aragonés. Ab aquest motiu la societat de literatura de Languedoc obra un concurs literari, en 'lo que será premiat lo millor travall sobre la conquista de Barcelona en l' any 801, arrancada del poder dels moros per Guillém de Toulouse. Ademés de la llengua francesa y dels dialectes del Mitjdía de Fransa, podrán emplearse en dita memoria las llenguas llemosinas espanyolas que 's parlan en Catalunya, Valencia é Islas Balears.

S' ha remés al Tribunal Suprém lo recurs de casació contra la sentencia dictada per l' Audiencia de Barcelona en la causa dels petardos de Tarrassa.

Lo Círcol de Pagesos de Córdoba pensa crear un Banch Agrícol ab lo fi de lliurar als agricultors d' aquella provincia de las funestas conseqüencias de la usura.

També s' estudía pera obtenirlo en Valencia.

¿Per qué no hi ha qui prengui la iniciativa y s' encarregui de fer altre tant en aquesta y altras localitats?

Si tals propósits se realisessin serían plausibles y podrían realisarse seguint l' eloqüent exemple del Banch Agrícol de Segovia que prospera á la vegada que sos beneficiats de la provincia.

Hem rebut *La España Regional*, qual últim número correspon al 8 de Desembre.

La preciosa poesía ab la qual honrém avuy nostres páginas, forma part de la col-lecció de preciosíssims ídilis que ab lo títol de *Nazareth* acaba de publicar l' eminent escriptor Mossen Jascinto Verdaguer. Aquest tomet que no cal que recomanem á nostres lectors, es lo primer publicat dels tres que, en conjunt, constituhirán *La infancia de Jesús*.

En la Assamblea de las Cambras de Comers, reunida á Madrit, s' ha acordat demanar al Gobern la rebaixa de las tarifas dels ferro-carrils pera 'ls viatjants y mostruaris, lo cabotatje entre Cuba y la Península, lo lliure cultiu del tabaco, la subvenció á las Cambras de Comers, la supressió de las farmacias militars y la unificació de las tarifas de ferro-carrils.

Molt demanar es pera 'ls Goberns que tenim.

Llegím en la *Gaceta de la producción lanera*, que 's publica á Tarrassa:

"Hem tingut ocasió já de saludar á alguns dels comerciants que 'ns han visitat aquei-xos días, estant tots conformes en que la industria llanera cada temporada va adelantant notablement; donchs nos asseguran haver quedat sorpresos al veure 'ls darrers mostruaris. Iguals referencias tenim d' alguns compradors de provincias; aixó augura una bona campanya."

Ademés lo mateix colega dona als fabricants l' avís de que algunas societats se dedican á la estafa baix la careta de representants de casas comercials llunyanas.

Lo segon día de Nadal morí á Barcelona repentinament lo conegut constructor de casas, don Bonaventura Bassegoda, pare de nostre estimat amich y colaborador que porta 'l mateix nom, y dels senyors don Ramon Enrich (també llorejat escriptor) y don Joaquím (arquiteete).

Los catalanistas de Sabadell, que tantas simpatías senten pel nostre desconsolat company, li envían la expressió més sincera del seu afligiment.

La enfermetat regnant, *lo dengue*, ó *la grippe*, s' apoderat per complert de Barcelona, ahont los malalts se comptan per mils, haventhi familias senceras que l' han passat totas sense faltarhi ningú.

En aquesta ciutat s' han registrat alguns cassos.

Sobre tot convé no espantarse y cridar al metje als primers síntomas, pera que aquestos no degenerin en mal pitjor.

La acreditada casa industrial alemana d' Hamburg, que té la rahó social de *Palitzch & Seiler*, al felicitar per las festas de Nadal á sos parroquians de Catalunya, ho han fet com un obsequi especial en la llengua que aquestos parlan.

Veliaquí una gent que ensenya de sentit comú á molts catalans rutinaris.

Bona senyal que al extranger s' hagin adonat de que Catalunya no ha mort encara.

Lo periódich que venía publicantse en Barcelona ab lo títol de *L' Echo Français*, s' ha trasformat en *Le Franco-Español*, encarregantse de la redacció en gefe de la secció espanyola l' escriptor catalanista don F. Dalmases Gil. De la secció francesa 'n continúa Director l' entussiasta catalá del Rosselló, Mr. Henrich Sébe, que tantas simpatías sent per nostra causa.

Li desitjém molta prosperitat á aqueixa publicació.

En lo vapor *Alfonso XIII* acabat d' arribar de Buenos Ayres, han retornat á Espanya varios *artistas* flamenchs. Venen desenganyats perque no agradaren en aquellas terras.

L' art flamench no prospera en la República Argentina.

Ho celebrém.

Plouhen novas denuncias sobre *L' Arch de Sant Martí* per sa enérgica campanya administrativa local.

Fins ara 'n conta *vintiuna*.

Li desitjém molta *justicia* al estimat colega.

Ha sortit á llum en Madrit un altre opúscul del conegut escriptor don Melcior de Palau, referent als *Acontecimientos Literarios de 1889*.

Entre las produccions catalanas novas que han cridat l' atenció del senyor Palau, s' hi contan las d' Apeles Mestres. També s' ocupa del escriptor valenciá, don Vicens W. Querol.

Ha sigut elegit President del *Ateneo Tarrasense* lo ferm escriptor catalanista de la vehina ciutat, don Joseph Soler y Palet.

Li doném la enhorabona, y esperém que tal nombrament será de bon auguri pera la causa de Catalunya, influhint en la llohable marxa d' aquella coneguda Associació.

Diu *El Nacional* de Méjich que en la plassa de toros de dita ciutat ha sufert una gravíssima *cogida* l' espasa Centeno, que segurament quedará *al menos* impossibilitat. També hi fou voltejat un altre torero.

L' art progressa.

Imprempta y Encuadernacions de Joan Comas, Capmany, 18, teléfono n.º 46.—SABADELL.